UNIVERSITY OF COPENHAGEN

Københavns Universitet

Bidrag til vurdering af erhvervsøkonomiske konsekvenser af udskydelse af krav til sengebåse og ædepladser i malkekohold

Hansen, Jens

Publication date:
2014

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Hansen, J., (2014). *Bidrag til vurdering af erhvervsøkonomiske konsekvenser af udskydelse af krav til sengebåse og ædepladser i malkekohold*, Nr. 030-0028/13-5480, 8 s., feb. 05, 2014. IFRO Udredning Nr. 2014/2

Download date: 06. Oct. 2026

INSTITUT FOR FØDEVARE- OG RESSOURCEØKONOMI
KØBENHAVNS UNIVERSITET

IFRO Udredning

Bidrag til vurdering af erhvervsøkonomiske konsekvenser af udskydelse af krav til sengebåse og ædepladser i malkekohold

Jens Hansen

2014 / 2

IFRO Udredning 2014 / 2

Bidrag til vurdering af erhvervsøkonomiske konsekvenser af udskydelse af krav til sengebåse og ædepladser i malkekohold

Forfatter: Jens Hansen

Udarbejdet i henhold til aftalen mellem Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri om myndighedsberedskab.

Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi
Københavns Universitet
Rolighedsvej 25
1958 Frederiksberg
www.ifro.ku.dk

Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi
Jens Hansen

05-02-2014
Journal nr. 030-0028/13-5480

Bidrag til vurdering af erhvervsøkonomiske konsekvenser af udskydelse af krav til sengebåse og ædepladser i malkekohold

Nærværende notat, der er udarbejdet efter anmodning fra Fødevareministeriet, har til formål at bidrage til en vurdering af de erhvervsøkonomiske konsekvenser af følgende lovgivningsmæssige ændringer om hold af malkekvæg:

- Udskydelse i tre år – fra 1. juli 2014 til 1. juli 2017 – af krav om mindst én sengebås pr. ko.
- Udskydelse i ét år – fra 1. juli 2016 til 1. juli 2017 – af krav om mindst én ædeplads pr. ko i de første 12 dage efter kælvning.

Notatet er primært baseret på oplysninger fra rapporten FarmTest Kvæg nr. 92, der er udgivet af Videncentret for Landbrug (2013), samt på notatet "Vurdering af forskning om sammenhæng mellem mælkeydelse og belægningsgrad i kvægstalde." (Munksgaard, 2014).

Krav om mindst én sengebås pr. malkeko
Til belysning af hvor langt mælkeproducenterne er fra at opfylde kravet om mindst én sengeplads pr. malkeko, kan nævnes, at omkring 65-70 pct. af alle mælkeproducenter ikke opfylder kravet på nuværende tidspunkt, og at overbelægningen hos disse producenter er anslået til 5-10 pct., jf. Landbrug & Fødevarer (2013). Da der på landsplan var 575.725 malkekøer den 1. oktober 2013, jf. Danmarks Statistik, kan den samlede overbelægning (mangel på sengebåse) opgøres til i størrelsesordenen 29.000 stk. på grundlag af midten af ovenstående intervaller (575.725 * 0,675 * 0,075 = 29.146).

De økonomiske konsekvenser for mælkeproducenterne af kravet om mindst én sengebås pr. ko afhænger i høj grad af belægningsgradens effekt på mælkeydelsen. En række studier viser, at malkekøers liggetid falder, når antallet af malkekøer overstiger antallet af sengebåse (Munksgaard, 2014). Derimod er usikkerheden større, når det gælder belægningsgradens indflydelse på mælkeydelsen. I FarmTest-rapporten tages der i beregningen af konsekvenserne af kravet udgangspunkt i et konkret landbrug med 333 malkekøer

og 305 sengepladser – svarende til et underskud på 28 sengebåse samt en overbelægning på 9,2 pct. Ifølge rapporten, der bygger på en artikel af Krawczel & Grant (2009), antages det, at fjernelsen af overbelægningen i det pågældende kvægbrug ville øge mælkeydelsen med 1,25 kg pr. ko pr. dag i laktationsperioden – svarende til 380 kg pr. ko om året.

Ifølge Munksgaard er det mest veldokumenterede bud på belægningsgradens effekt på mælkeydelsen på indeværende tidspunkt imidlertid et estimat af Bach et al (2008). Havde FarmTest i rapporten anvendt dette estimat, ville mælkeydelsen i det konkrete tilfælde "kun" være steget med 0,6 kg pr. ko pr. dag, hvilket svarer til 182 kg pr. ko om året.

I nærværende notat, der hovedsagelig er baseret på FarmTest-rapporten, er tallene fra denne rapport indledningsvis reguleret på baggrund af Munkgaards vurdering, således at tallene stemmer med stigningen i mælkeydelsen på 182 kg i stedet for 380 kg. Dette betyder, at merindtægten pr. ko fra salg af mælk – der i rapporten er opgjort ud fra en mælkepris på 2,55 kr. pr. kg – nedjusteres fra ca. 970 kr. pr. ko (380 kg * 2,55 kr. pr. kg = 969 kr.) til 464 kr. pr. ko (182 kg * 2,55 kr. pr. kg = 464 kr.) – svarende til en nedjustering på 506 kr. pr. ko.

I nærværende notat er der – ligesom i FarmTest-rapporten – antaget, at forbruget af foder pr. ko forbliver uændret trods stigningen i mælkeydelsen, da forøgelsen af køernes liggetid forbedrer udnyttelsen af foderet.

I FarmTest-rapporten ses nærmere på to mulige løsninger for det nævnte kvægbrug: udbygning med 28 ekstra sengebåse eller 28 færre malkekøer. I førstnævnte løsning er investeringen opgjort til 561.000 kr., mens den årlige merindtjening netto er opgjort til 249.000 kr., hvilket efter nedjusteringen reduceres ca. 80.500 kr. (249.000 – 333 * 506 = 80.502). De årlige afskrivninger på investeringen er fastsat ud fra en forventet økonomiske levetid for tilbygningen på 14 år samt for inventaret på 10 år. I den anden løsning – 28 færre køer – er den årlige merindtjening anslået til 126.000 kr., der efter nedjusteringen falder til ca. minus 28.300 kr. (126.000 – 305 * 506 = 28.330). Ifølge nærværende beregninger er der således tale om en vis forbedring af det pågældende kvægbrugs indtjening ved udvidelse af stalden samt en mindre forringelse ved reduktion af besætningsstørrelsen. Disse ændringer i indtjeningen skal dog ses på baggrund af, at det drejer sig om et relativt stort kvægbrug.

Ovennævnte formindskelse af besætningen ville medføre en nedgang i mælkeproduktion, selv om nedgangen i produktionen som følge af færre malkekøer i mindre grad ville

blive opvejet af stigningen i mælkeydelsen pr. ko. I det konkrete landbrug ville antallet af malkekøer falde med 8,41 pct. ((333-305) / 333 * 100 = 8,41), og det samme ville mælkeproduktionen derfor ved uændret mælkeydelse pr. ko. I kraft af stigningen i mælkeydelsen formindskes nedgangen i produktionen imidlertid til 6,56 pct. I udgangssituationen er mælkeydelsen forudsat at ligge på 9.000 kg pr. ko, hvorfor den procentiske nedgang i produktionen efter forøgelse af mælkeydelsen med 182 kg pr. ko kan beregnes som følger: 333*9.000 - 305*(9.000+182) / (333*9.000) * 100 = 6,56. Af den umiddelbare nedgang i mælkeproduktionen hentes 22,0 pct. således hjem gennem forøgelsen af mælkeydelsen (8,41-6,56) / 8,41 * 100 = 22). I denne beregning er der ikke taget højde for, at landmanden fortrinsvis ville skille sig af med lavtydende køer, hvorfor den beregnede nedgang på 6,56 pct. vil overvurdere den faktiske nedgang på kort sigt.

Forudsatte man, at kravet om mindst én sengebås pr. malkeko blev opfyldt på landsplan gennem en reduktion i bestanden af malkekøer, skulle bestanden formindskes med 5,06 pct. (29.146 / 575.725 * 100 = 5,06), jf. omstående beregning af overbelægningen. Og det samme ville mælkeproduktionen derfor under forudsætning af en uændret mælkeydelse pr. ko. Af denne nedgang i produktionen ville 22,0 pct. dog – ligesom i eksemplet – antagelig blive opvejet af den lidt større mælkeydelse pr. ko. Dette betyder, at produktionen på landsplan under denne hypotetiske forudsætning ville falde med 3,9 pct. – dog lidt mindre på helt kort sigt, jf. ovenstående.

Forudsatte man derimod, at bestanden af malkekøer forblev uændret, og at kravet derfor blev opfyldt gennem investeringer i sengebåse, ville behovet for investeringer vokse markant, mens mælkeproduktionen ville vokse en smule. I eksemplet er investeringen i de ekstra 28 sengebåse opgjort til 561.000 kr. – svarende til 20.036 kr. pr. sengebås. Beregnet ud fra dette gennemsnit fås på landsplan en samlet behov for investeringer i sengebåse på 584 mio. kr. (29.146 * 20.036 = 584 mio.).

Og forudsatte man, at produktionen af mælk forblev uændret, og at kravet derfor blev opfyldt gennem en kombination af færre køer og lidt højere mælkeydelse pr. ko, skulle antallet af malkekøer i besætninger med overbelægning reduceres fra 388.614 stk. (575.725 * 0,675 = 388.614) til 380.911 (388.614 * 9000 / (9000+182) = 380.911). Det svarer til en nedgang på 7.703 malkekøer (388.614 - 380.911 = 7.703). Under denne forudsætning er der således behov for 21.443 ekstra sengebåse (29.146 - 7.703 = 21.443), hvilket svarer en investering på 430 mio. kr. (21.443 * 20.036 = 430 mio.).

Der er på mange områder store forskelle mellem landbrug med malkekøer – herunder også forskelle, der har afgørende betydning for, hvilken løsning på overbelægningen, der er mest rentabelt for det enkelte landbrug. Afgørende er bl.a., hvor mange ekstra sengebåse der er behov for, landmandens muligheder for at finansiere investering i flere sengebåse samt ikke mindst, om landmanden forventer at fortsætte som mælkeproducent på bedriften i en lang årrække eller påtænker at ophøre hermed inden for en kortere årrække.

Generelt er investeringen i yderligere sengebåse – udtrykt i kr. pr. sengebås – større jo færre sengebåse, det drejer sig om, og der samme gælder derfor de årlige afskrivninger og renteomkostninger vedrørende hver ekstra sengebås. Det forhold taler for, at producenter med et lille underskud af sengebåse vælger at reducere antallet af malkekøer. For reduktion i besætningsstørrelsen taler også, at mange mælkeproducenter er højt gældsatte med begrænsede finansieringsmuligheder til følge. Endelig påtænker en del mælkeproducenter givetvis at ophøre som mælkeproducent inden for en kortere årrække, hvilket medvirker til at afkorte den økonomiske levetid for investeringer i nye sengebåse samt – som følge heraf – til at forøge de årlige afskrivninger herpå. På grundlag af disse forhold er det vurderingen, at langt de fleste producenter med overbelægning af sengebåse vil reducere antallet af malkekøer senest ved kravets ikrafttræden. Omvendt vil nogle af de mælkeproducenter, der vælger at investere i yderligere sengebåse, formodentlig samtidig hermed foretage mere omfattende investeringer med henblik på at udvide malkekoholdet.

Når det gælder kravet om mindst én sengeplads pr. malkeko, kan det i øvrigt være grund til at bemærke, at omkostningen ved investering yderligere sengebåse almindeligvis vil være noget lavere, når det sker i forbindelse med etablering af helt nye staldanlæg end ved udvidelse af eksisterende staldanlæg.

Samlet set vurderes kravet om mindst én sengebås pr. ko at få en beskeden negativ effekt på kort sigt såvel på mælkeproducenternes indtjening som på mælkeproduktionen, da langt de fleste mælkeproducenter af forskellige grunde forventes at reducere antallet af malkekøer med henblik på at opfylde kravet. Ved den påtænkte udskydelse af kravets ikrafttræden, bliver disse i forvejen beskedne negative konsekvenser på indtjeningen og produktionen lidt mindre, bl.a. fordi mælkeproducenter herved får bedre muligheder for at investere i yderligere sengebåse.

På kort sigt vil kravet herudover bidrage til at forøge kvægbrugets investeringer i for af udvidelse af staldbygninger. Såfremt kravets ikrafttræden udskydes, må disse investeringer ligeledes forventes udskudt i et vist omfang.

På langt sigt vurderes kravet om mindst én sengebås pr. malkeko næppe at få nogen negativ effekt – hverken på mælkeproducenternes indtjening, på malkekvægbrugets konkurrenceevne eller på den samlede mælkeproduktion. Baggrunden er, at den positive effekt på indtjeningen af den lidt højere mælkeydelse, der forudses som resultat af reduktionen i belægningsgraden, mere end opvejer den negativ effekt af større afskrivninger og større renteomkostninger, som investeringen i yderligere sengebåse indebærer, når investeringen sker i forbindelse etablering af helt nye staldbygninger.

Afslutningsvis skal det bemærkes, at nogle videnskabelige undersøgelser tyder på, at selv en moderat overbelægning synes at øge risikoen for halthed hos malkekøer (jf. Munks, 2014). En reduktion i belægningsgraden må derfor forventes at reducere omkostningerne til behandling af klove. Den positive effekt heraf på indtjeningen er ikke medtaget i nærværende notat.

Krav om én ædeplads pr. ko nykælvede malkekøer
Ifølge FarmTest Kvæg nr. 92 eksisterer der ikke et tilstrækkelig sikkert grundlag for vurdering af rentabiliteten ved udbygning af eksisterende staldsystemer således, at der til malkekøer i de første 12 dage efter kælvning bliver mindst én ædeplads pr. ko. Til belysning af spørgsmålet har man i rapporten set nærmere på tre forskellige staldsystemer. I disse er investeringen pr. malkeko opgjort til henholdsvis 1.980 kr. (247.500 / 125 = 1.980), 1.294 kr. (330.000 / 255 = 1.294) og 174 kr. (53.900 / 310 = 174), og merindtjening pr. malkeko til henholdsvis minus 200 kr., plus 240 kr. og minus 20 kr. Afhængig af eksisterende staldsystemer samt valg af løsning fås således vidt forskellige resultater – navnlig med hensyn til merindtjeningen.

Ifølge den gældende bekendtgørelse skal stalde til malkekøer opført efter 1. juli 2010 ved ibrugtagning opfylde kravet om mindst én ædeplads pr. ko for nykælvere. Alle stalde, der er bygget – eller som bygges – fra 1. juli 2010 til 1. juli 2016, må derfor antages at opfylde kravet til ædeplads. På sidstnævnte tidspunkt vil det formodentlig dreje sig om omkring en fjerdedel af den samlede staldkapacitet, mens de resterende tre fjerdedele af kapaciteten vil være opført før 1. juli 2010 og derfor næppe opfylde kravet, med mindre disse stalde udbygges med ekstra ædeplads inden da.

I ovenstående tre tilfælde er investeringen pr. ko som nævnt opgjort til henholdsvis 1.980 kr., 1.294 kr. og 174 kr., hvilket svarer til et simpelt gennemsnit på 1.149 kr. På grundlag heraf kan de samlede investeringer på landsplan opgøres til 496 mio. kr. (0,75 * 575. 725 * 1.149 = 496 mio.). Denne opgørelse af de samlede investeringer er dog baseret på et yderst spinkelt grundlag og skal derfor tages med stort forbehold.

Ifølge FarmTest-rapporten er det usikkert, om en forøgelse af ædepladsen til nykælvere påvirker mælkeydelsen positivt, og i givet fald hvor stor den positive virkning vil være. Som følge heraf er det ikke muligt at vurdere, om de pågældende investeringer almindeligvis vil være rentable.

I modsætning til kravet om mindst én sengebås pr. malkeko – der bl.a. kan opfyldes ved en mindre reduktion i besætningsstørrelsen – vil kravet om én ædeplads pr. nykælver almindeligvis medføre investeringer i staldbygninger og staldinventar. Som følge heraf vil kravet til ædeplads givetvis fremskynde afviklingen af mælkeproduktionen i en del landbrug med en negativ påvirkning af den samlede mælkeproduktion til følge. Da tidspunktet for kravets ikrafttræden kun påtænkes udskudt et år – fra 1. juli 2016 til 1. juli 2017 – får selve udskydelsen dog næppe væsentlige konsekvenser.

Ovennævnte vurderinger omfatter udelukkende visse konsekvenser af de nævnte dyrevelfærdsmæssige krav til malkekohold samt af eventuel udskydelse af tidspunktet for kravenes ikrafttræden. Det kan derfor være grund til at påpege, at andre ændringer i malkekvægbrugets produktionsvilkår i den nærmeste fremtid givetvis kommer til at spille en langt større rolle for dansk malkekvægbrug. Det gælder kvoteordningens afskaffelse den 1. april 2015, ændringer i EU's landbrugspolitik i øvrigt samt udviklingen i kvægbrugenes bytteforhold – herunder især forholdet mellem prisen på mælk og prisen på foderstoffer – samt udviklingen i renten – herunder især renten på rentetilpasningslån. Afslutningsvis skal der knyttes enkelte bemærkninger hertil.

Konsekvenser af andre ændringer i malkekvægbrugets produktionsmæssige vilkår
Siden kvoteordningen for mælk trådte i kraft i 1984 har den danske landekvote praktisk taget været udnyttet fuldt ud i alle år – og i nogle år endog overskredet – mens prisen på kvoter har varieret mellem 0,23 kr. og 3,03 kr. pr. kg gennem de seneste fem år. Det betyder, at kvoten har medvirket til at holde mælkeproduktion nede, og at ordningens afskaffelse derfor må forventes at resultere i et løft i den samlede mælkeproduktion samt, især på kortere sigt, ligeledes en vækst i malkekvægbrugets investeringer.

Helt aktuelt tyder meget på, at produktionen af mælk i indeværende kvoteår (dvs. fra 01.04.13 til 31.03.14) vil overskride den danske kvote, og at mange mælkeproducenter vil blive pålagt en afgift – kaldet superafgiften. Ifølge Mælkeudvalgets opgørelse for perioden 01.04.13 til 05.01.14 er den danske kvote på 3.706 mio. kg for denne del af kvoteåret overskredet med 73,8 mio. kg, hvilket svarer til en overskridelse på 1,99 pct. samt en afgift på 153,2 mio. kr. For hele kvoteåret afhænger resultatet i høj grad af mælkeproduktionen i de resterende knap tre måneder af året, idet produktion under kvoten i denne periode kan reducere overskridelsen og hermed afgiften. På helt kort sigt er den truende superafgift således et incitament til at reducere antallet af malkekøer i de godt 1.600 malkekvægbrug, der opgjort på grundlag af deres hidtidige produktion står til at få pålagt superafgift.

Konsekvensen af kvotens afskaffelse vil primært afhænge af de økonomiske vilkår for malkekvægbrugene og hermed af deres indtjening i de kommende år. I 2013 afløstes en længere årrække med krise i malkekvægbruget af en betragtelig forbedring i sektorens bytteforhold og hermed i nettoindtjeningen, og i 2014 forventes en yderligere forbedring af indtjeningen. Til illustration kan nævnes, at resultatet efter finansielle poster i konventionelle malkekvægbrug med 2 helårsarbejdere og derover forventes at komme op på 751.000 kr. pr. bedrift i 2013 og 1.188.000 kr. i 2014, mens resultatet i de fem år – fra 2008 til 2012 – varierede fra 7.000 kr. til minus 1.266.000 kr. pr. bedrift, jf. Andersen (2013). Som disse tal viser, er malkekvægbrugenes resultat efter finansielle poster generelt præget af store udsving over tid, hvilket gør det vanskeligt at forudsige udvikling både i mælkeproduktionen og i kvægbrugets investeringer på blot lidt længere sigt.

På baggrund af forbedringen af malkekvægbrugenes nettoindtjening i 2013 og den forventede yderligere forbedring i 2014 forudses dog en betydelig vækst i malkekvægbrugets investeringer – men fra er meget lavt niveau. Herudover forventes en betydelig vækst i mælkeproduktionen efter kvotens afskaffelse, med mindre de økonomiske udsigter for malkekvægholdet forringes markant inden da.

Udover kvoteordningens afskaffelse samt udviklingen i malkekvægbrugets bytteforhold bliver mælkeproducenternes indtjening påvirket af ændringer i landbrugsstøtten. Set i forhold til de fleste andre landbrug modtager mælkeproducenterne generelt en stor afkoblet landbrugsstøtte – målt i kr. pr. ha. Dette betyder, at den udligning af landbrugsstøtten såvel mellem medlemslandene som inden for landene, der er indledt med de seneste ændringer af støtteordningerne, vil påvirke mælkeproducenternes indtjening negativt.

Referencer

Andersen, Johnny M. 2013. ”Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug” *Landbrugets Økonomi 2013.* Kapitel 1. Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi.

Bach, A., N., Valls, A. Solans & T. Torrent. 2008. Associations between nondietary factors and dairy herd performance. J. Dairy Sci. 91:3259-3267.

Krawczel, P. & R., Grant. 2009. Effects of comfort on milk quality, productivity and behavior. NMC Annual Meeting Proceedings. (Vedlagt bestilling, benævnt comfortSCC).

Landbrug & Fødevarer, 2013. Mail.

Munksgaard, Lene. 2014. Vurdering af forskning om sammenhæng mellem mælkeydelse og belægningsgrad i kvækstalde.

Videncentret for Landbrug, Kvæg. 2013. ”Rentabilitet i Lov om hold af Malkekvæg – praktiske løsninger” *FarmTest, Kvæg, nr. 92.* April 2013.